

† 1030

OSZK HÍRADÓ

XXXII. évfolyam

1989.

5-6. szám

1990 -05- 3 0

TARTALOM

KRÓNIKA

- 41. Személyi hírek és változások
- 41. KRÓNIKA (1989. április-június). (Illyés Katalin)
- 42. Főigazgatói utasítás

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

- 42. Részletek az OSZK 1988. évi beszámolójából.
Szolgáltatások. Olvasószolgálat, tájékoztatás

MUNKATÁRSAINKRÓL

- 44. Beszélgetés Soltész Zoltánnéval (P. Vásárhelyi Judit)
- 47. Beszélgetés Bánosi Györggyel (Batári Gyula)

MÚLTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK

- 49. Petrik Géza síremlékének felavatása
- 49. "Neve fogalommá vált" (Borsa Gedeon)
- 50. A könyvkereskedő halhatatlansága (Zöld Ferenc)

KIÁLLÍTÁS

- 52. A nagy forradalom és Magyarország
- 52. Korondi székely fazekasság (Hajdú Demeter Dénes)

TÁJÉKOZÓDÁS

- 55. A Szerb Nemzeti Könyvtárban (Kiss Tamás)

SAJTÓFIGYELŐ

- 56. Kiténtetések. Lengyel Lajos-díj

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

- 57. Az OSZK Kamarakórusa az NDK-ban (Vámos Eszter)
- 58. Az OSZK vöröskeresztes alapszervezetének munkájáról (Beck Ivánné)

OSZK HÍRADÓ

Az Országos Széchényi Könyvtár Szakszervezeti Bizottságának lapja

XXXII. évfolyam 5-6. sz. – 1989.

Szerkesztik:
Batári Gyula (felelős szerkesztő)
Belitska-Scholtz Hedvig
Borsányi Zsuzsanna
Burány Tamás (műszaki szerkesztő)
Förster Miklós
Juhász Lászlóné (a szerkesztő bizottság elnöke)
Karácsonyi Rózsa
Nagy Zoltán
Rózsa Mária
Somkuti Gabriella

A szerkesztőség címe: Budapest I., Budavári Palota "F" ép. Postacím: 1827 Budapest. Telefon: 156-7485

Felelős kiadó: az Országos Széchényi Könyvtár Szakszervezeti Bizottságának titkára

Előfizethető a szakszervezeti bizalmi körben, külső előfizetőknek a Kiadványtárban. Egyes számok a Kiadványtárban megvásárolhatók. (OSZK Kiadványtár: Bp. I., Budavári Palota "F" ép. Postacím: 1827 Budapest)

Készült az OSZK Nyomdaüzemében, 520 példányban, 2,5 A/5 ív terjedelemben. Felelős vezető: Burány Tamás. Munkaszám: 89.290

KRÓNIKA

Személyi hírek és változások (1989. május 1– 1989. június 30.)

Új dolgozóink:

Büki Kálmánné ügyviteli II. MKI; Cselovszki Jenőné ügyint. III. GI PSZVO; Gigor Olga ügyint. II. GI Bérosztály; Göncziné Lengyel Éva szakalk. IV. MNB Könyvek Szerk.; Kecskés Anikó szakalk. IV. Könyvtárközi Kölcsönzés; Kovács Zsuzsanna szakalk. II. RMNY Szerk.; Markovics Magdolna ügyviteli II. GI MFO.

Eltávoztak a könyvtártól:

Nyugdíjazással:

Cseh Mária szakalk. IV.

Munkaviszonyuk megszűnt:

Ambrózy Róbert bm. I.; Porpáczy Elemérné szakalk. IV.

KRÓNIKA (1989. április–június)

A Főigazgatói Kollégium 1989. június 7-én ülésezett. Első témaként Szente Ferenc főigazgató-helyettes előterjesztésében megtárgyalta azt a tervezetet, amely az 1989. ősztől meginduló, humán informatikus továbbképzés tervét és a megindítás körülményeit tartalmazta. A képzés célja felsőfokú könyvtáros-informatikus szakemberek képzése. A tanfolyamot az OSZK és a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem közösen szervezi. A Kollégium tagjai igen hasznosnak tartották a továbbképzés elindítását, minthogy kevés a szakember; a tervezetet kisebb változtatásokkal elfogadták.

A második téma: A Kortörténeti Különgyűjtemény gyarapítási rendje, Somogyi Pálné főosztályvezető előterjesztése. A Zárolt Kiadványok Tára a zárt anyagok használati tilalmának feloldásával elvesztette eredeti funkcióját, ezért meg kell határozni, hogy milyen célt szolgáljon a különgyűjtemény, és ennek tudatában új változtatási és gyűjtési szempontokat kell kidolgozni. A Kollégium határozatban ismerte el a ZKT létrehozóinak érdemeit, hiszen jórészt nekik köszönhető, hogy a Tár anyagát sikerült megőrizni. Határozat született arról is, hogy ki kell dolgozni egy kelet-európai és nemzetiségi szakkönyvtár gyűjtőkörét.

A harmadik téma Ferenczy Endréné tervezte volt az Országos Széchényi Könyvtár állományellenőrzésének előkészítésére. A Kollégium tagjai egyetértettek abban, hogy az állományrevíziót el kell végezni, és egy háromtagú bizottságot rendelt felállítani Ferenczy Endréné vezetésével a revízió megszervezésére és irányítására, valamint a revízió szabályzatának kidolgozására.

Simon Ferenc, a Biztonsági osztály vezetője ismertette a Kollégium tagjaival a könyvtári állomány védelmét szolgáló, elektromágneses jelzőrendszerrel kapcsolatos tervet. A testület jóváhagyta az elképzeléseket, és elrendelte a megvalósításukat.

Somogyi Pálné főosztályvezető kezdeményezésére a könyvtár főigazgatója háromtagú bizottságot kért fel a zirci Reguly Antal Műemlékkönyvtár felülvizsgálatára. A főosztályvezető és a bizottság vezetője, dr. Pajkossy György ismertették a vizsgálat eredményét. A Kollégium a jelentést tudomásul vette, és elismerését fejezte ki a jelentés készítőinek alapos munkájukért.

Hatodik témaként Szilvássy Zoltánné főosztályvezető-helyettes előterjesztése hangzott el az Országos Széchényi Könyvtár emblémája és a kapcsolódó grafikai jelek tárgyában. Az ülést megelőzően a testület tagjainak módja volt az előterjesztett javaslatokat megismerni, és azokról véleményt nyilvánítani. Az ismertett tervek alapján a Kollégium új emblématerv elkészítését kérte a könyvtár művészeti vezetőjétől, és egyúttal felkérte Szilvássy Zoltánnét a munka folytatására, a végleges döntést későbbre halasztotta.

A délutáni órákra áthúzódó ülés bejelentésekkel zárult.

Összeállította: Illyés Katalin

FŐIGAZGATÓI UTASÍTÁS

Valamennyi főosztály, osztály és önálló csoport vezetőjének, valamint a társadalmi szervek titkárainak

A könyvtár elhelyezési rendjének, a már végrehajtott és a még következő szervezeti változások folytán szükségessé vált, egyelőre még csak részleges, folyamatosan megvalósítandó megváltoztatása ügyében a következő intézkedéseket rendelem el:

1. A Gyarapító és Feldolgozó Főosztály vezetője és titkársága költözzék be a *IV. szint* 436. és 437. sz., egybenyíló, két szobájába. A Retrospektív Bibliográfiai osztálynak jelenleg a 436. sz. szobában elhelyezett osztályvezetője ideiglenesen – amíg az osztálynak a VII. szinten való végleges elhelyezése megoldható lesz, – költözzék be az osztály 435. sz., nagy munkaszobájába. A 437. sz. szobát jelenleg elfoglaló Hungarika Dokumentációs részlegét át kell telepíteni ugyan ezen a szinten és traktuson a KMK által már kiürített 442–443–444. sz. szobák egyikébe; a másik két szobába le kell hozni a Hungarika Dokumentációs osztálynak jelenleg a VI. szint északi traktusában, a 613. és 614. sz. szobában működő részlegét. Ennek folytán a VI. szinten ez a két szoba megürül, és más célra használható fel.

A Gyarapító és Feldolgozó osztály ISBN és ISSN irodája, valamint az ISDS/IKARR részleg egyelőre maradjon jelenlegi helyén, a III. szinten.

2. Sente Ferenc főigazgató-helyettes költözzék át titkárságával együtt az *V. szint* 515. és 515/a számú helyiségébe. Jelenlegi helyiségeit, az *V. szint* 534. és 535. sz. szobáját foglalja el a Nemzetközi kapcsolatok és közművelődési ügyek osztálya – a Marketing Iroda. Ugyanez az osztály kapja meg a szemben lévő, 536. sz. kis helyiséget, továbbá a VI. szinten megüresedett két szoba (613. és 614. sz.) egyikét. A másik szobába költözzék be a tudományos titkár, a főosztály más munkatársával együtt.

A Nemzetközi kapcsolatok és közművelődési ügyek osztálya vegye igénybe a VIII. szinti, déli tetőtér 836. sz. helyiségét is, részben műhely, részben raktár céljára. A KMK itt elhelyezett irattári szekrényeit a VIII. szinti tetőtér egyik más helyiségében kell elhelyezni. Utasítom a Műszaki és Fenntartási osztályt, hogy az érintett szervezeti egységekkel együtt a költöztetéssel kapcsolatos munkákat végezze el.

Budapest, 1989. június 6-án

Juhász Gyula
főigazgató

MUNKÁNKRÓL, KÉRDÉSEINKRŐL

Részletek az OSZK 1988. évi beszámolójából

SZOLGÁLTATÁSOK

Olvasószolgálat, tájékoztatás

– Az év folyamán kialakult az Olvasószolgálati osztály és a Tájékoztató osztály szervezete, a könyvkiadó állomás működési szabályzata 1989-ben készült el. Szintén 1989-ben teremtettek meg a feltételek minden időszaki kiadványnak a Hírlapolvasóban való forgalmazására.

– A könyvkiadó állomás helyiségében a kurrens folyóiratolvasó kibővült, 260 hazai és 60 külföldi lap tárgy évi, illetve negyedévi számainak olvasása céljából.

– Módosult a gyorsmásolási szolgáltatások rendje: este 20 óráig és szombaton 12–16 óra között is lehetőség van dokumentumok másolására.

– Előkészületek történtek a gyorsmásolási munkák, a belső kölcsönzés és a beiratkozás rendjének újra szabályozására.

– Folyamatosan bővül a hírlapolvasó segédkönyv-gyűjteménye, szabadpolcos folyóirat-olvasója (mintegy 100 cím), épülnek az időszaki kiadványok hasznosítását megkönnyítő segédletek (cikk-katalógus, portré-katalógus, témaszám-nyilvántartás, sajtótörténeti kartoték, stb.)

– Az olvasószolgálat az alapfeladatait folyamatosan, rendben elvégezte. A beiratkozott olvasók száma 20.298 volt (A jelű olvasójeggyel: 3.119, B jelűvel: 14.988, D jelűvel: 2.191). A könyvkiadó állomás 202.087 dokumentumot forgalmazott (115.519 könyv, 67.858 időszaki kiadvány, 18.710 mikrofilm). A belső kölcsönzés forgalma 33.815 dokumentum volt. Az olvasók és a belső munkák céljaira 159.673 A/4 méretű gyorsmásolat készült.

- Kialakult a Központi tájékoztató szolgálat működési rendje, a szükséges kézikönyvek, segédletek gyarapítása folyamatos volt. Folytatódott a társzkönyvtárakkal való kapcsolat építése is.

- Kialakultak a bibliográfiai információk kiadványok rendszeres gyűjtésének és folyamatos nyilvántartásának elvei, a hazai másodfokú bibliográfia elkészítéséhez is hasznosítható bibliográfiai gyűjtemény és katalógus teljes kiépítése 1989-ben valósul meg.

- A tájékoztató segédletek köre főképp az időszaki kiadványok hasznosítása érdekében bővült, a Tájékoztató osztályt érintő feladatok jórészt áthúzódnak az 1989. évre. A meglévő tájékoztatói segédletek közül a ténykatalógus és több analitikus nyilvántartás hozzáférhetővé vált az olvasók számára.

- A kutatói konzultációk szervezése és az olvasók könyvtárhasználati segítésének programja 1989-re tolódik át.

- Az olvasótermi kézikönyvtárak felülvizsgálata megkezdődött. A rövid nyári zárva tartás alatt egyes állományrészeket áthelyeztünk, mások szerkezeti felépítését módosítottuk 1.651 kötettel, továbbá mintegy 50 időszaki kiadványsorozattal apasztottuk a kézikönyvtárakat. Egybeolvasztottuk és a Központi tájékoztató szolgálat mellett helyeztük el az olvasótermi kézikönyvtárak betűrendes katalógusát. Egyetemi és főiskolai jegyzetekkel egészítettük ki az általános olvasóterem kézikönyvtárát.

A Tájékoztató osztály folyamatos munkájának néhány adata:

- a kézikönyvtárak 1.234 kötettel gyarapodtak, megtörtént a szükséges katalógusfeltárás, címkézés, hiánykiegészítés, kötetés, selejtezés;

- a szóbeli tájékoztatás során naponta mintegy 150 - különböző szintű - kérdésre adtak választ munkatársaink;

- az írásbeli tájékoztatás során 611 aktát intéztek el, ebből 204 külföldről érkezett;

- tovább épültek a tájékoztatói munka alapvető segédletei.

A különgyűjteményekben kutatók száma némi emelkedést mutatott. A főosztályi másológép könnyebbé tette a dokumentumok sokszorosítását, ugyanakkor nagyobb óvatosságra is int az állomány védelmét illetően. (Másolatok száma: A/4 = 14.020, A/3 = 4.610.)

- Módosult a jogdíjakra vonatkozó rendelet. A jogdíjak emelkedését többségében tudomásul vették, de sürgőssé vált a jogdíjak intézeti rendezése.

- Az írásbeli tájékoztatások száma: 204.

Különösen nagy az érdeklődés külföldről a zeneművek, kéziratok iránt. Nagymértékben nőtt az olvasók, kutatók, valamint a rádió, sajtó érdeklődése a volt zárt anyag iránt. Egyre gyakoribb az igény egy-egy tematikus nagyobb anyag összeállítására színházaknak, kiadóknak, a filmgyáraknak és a televízióknak.

- Gondot okoztak a szaporodó kiállítások, amelyekhez gyakran a könyvtár egyetlen példányait kívánják kölcsönkérni. Az állomány megőrzése azonban határt kell hogy szabjon a kérések kedvező elbírálásának.

A különgyűjtemények forgalmának alakulását ld. a 4. sz. táblázatban.

KIÁLLÍTÁSOK

Időszaki kiállítások

6. emeleti kiállítóterem

Holland könyvművészet (áthúzó)

1987. XII. 19.-1989. III. 13.

1.696 látogató

Plugor Sándor grafikai III. 23.-IV. 23.

276 látogató

Közgyűjteményeink új szerzeményei

V. 9.-VI. 4.

437 látogató

Szent István és kora* VII. 7.-X. 29.

26.661 látogató

Magyar-török közös múlt (áthúzó)

XI. 29.-1989. I. 28.

964 látogató

Összesen: 30.024 látogató

* A Szent István és kora kiállítás kiugró látogatottsága jelentős részben köszönhető annak, hogy erre a Művelődési Minisztériumon és a Tanácsokon keresztül országsszerte felhívtuk az általános- és középiskolák igazgatóinak figyelmét.

OLVASÓFORGALOM**Különgyűteményi Főosztály**

	Olvasók száma			Használt egységek száma		
	1987. évi tényszám	1988. évi tervszám	1988. évi tényszám	1987. évi tényszám	1988. évi tervszám	1988. évi tényszám
Kézirattár	2.069	2.000	2.052	299.819	300.000	302.047
Régi nyomtatványok tára	1.012	1.000	1.017	4.158	4.000	4.192
Plakáttár	1.089	1.000	1.104	301.866	300.000	310.124
Színháztörténeti Tár	1.099	1.500	1.316	100.000	100.000	100.000
Térképtár	1.019	1.000	1.027	24.734	24.000	24.815
Zeneműtár			878			3.195
Kortörténeti Különgyűtemény			1.727			5.581
Zirc	49		47			

	Kölcsönzők száma			Kölcsönzött egységek		
	1987. évi tényszám	1988. évi tervszám	1988. évi tényszám	1978. évi tényszám	1988. évi tervszám	1988. évi tényszám
Kézirattár	21		21	111		169
Régi nyomtatványok tára	7		7	100		108
Plakáttár	13		7	161		63
Színháztörténeti Tár	-		-	-		-
Térképtár	-		-	-		-
Zeneműtár	-		-	-		-
Kortörténeti Különgyűtemény	-		-	-		-

A zirci műemlékkönyvtár látogatóinak száma:

1987. évi:	80.655
1988. évi:	63.176

A törzsgyűteményi olvasóforgalom adatait ld. a szöveges részben!

MUNKATÁRSAINKRÓL

Beszélgetés Soltész Zoltánnéval

adóban (1989/4.), ill. a Könyvtárosban (1989/7.) olvashattuk, most kissé részletesebben beszélgettünk tudományos pályájáról.

Ebben az esztendőben először került sor a könyvtárunk alapítójának szentelt emlékűnnepségen a Széchényi Ferenc emlékérem átadására. A kitüntetett Soltész Zoltánné dr., a Régi nyomtatványok táraának osztályvezetője volt. Munkásságának rövid összefoglalását a Kis Hír-

- Kedves Zsóka! Mindenekelőtt tisztelettel gratulálok! Kezdjük beszélgetésünket a múlt felidézésével! Mik voltak első jelentős tudományos publikációid?

– Első könyvemet – "A magyarországi könyvdíszítés a XVI. században" (Bp., 1961. 195 l.) – a kiadó ún. régi mulasztást pótló műként hirdette, mert a témáról hasonló jellegű feldolgozásra korábban még kísérlet sem történt. A kötet nyomdánként ismerteti a grafikákat, azok külföldi előképeit, stíluskapcsolatait, katalógusa pedig az akkor ismert valamennyi könyvdíszről s azok előfordulási helyéről ad áttekintést. A katalógust segédletnek szántam az akkor még szép számban lévő, meghatározhatatlan RMK-művek feldolgozásához. A könyv nem várt érdeklődésre talált, ma ritkán, s elégé drágán lehet példányt szerezni belőle.

Hasonló a helyzet az országos ősnymotvány-katalógussal (Bp., 1970. 1444 l.), amit az osztály akkori vezetőjével, Sajó Gézával állítottunk össze. A minden jelentősebb külföldi könyvtárban jólismert munka 56 könyvtár kerében 7100 ősnymotványáról ad áttekintést szerzők, nyomdák, nyelvek szerint és az egyes gyűjtemények állományának mutatójával. Ez már hivatalos munkaként készült, sok nehézség leküzdésével.

– Melyek voltak ezek a nehézségek?

– Az első nehézség akkor jelentkezett, amikor mi Sajó Gézával publikálni kívántuk az OSZK általunk már feldolgozott, több, mint 1700 ősnymotványát OSZK-kiadványként. Az akkori tudományos főhatóságunk ezt nem támogatta: országos feldolgozást szorgalmazott. Ez a koncepció viszont az OSZK és más könyvtár terveit keresztezte, s nehezen megvalósíthatónak látszott. Vidéken ugyanis nem volt kellő segédlet a munkálatokhoz. A "vajúdas" éveiben osztályunk kiemelte az antikvárat a központi raktárból, és az új gyűjtemény feldolgozását végezte. Ebből a munkából váltunk ki Sajó Gézával 1956-ban, amikor megbízást kaptunk az országos ősnymotvány-katalógus összeállítására. A többi gyűjtemény feldolgozása során az Akadémiai Könyvtár anyagáról Csapodi Csaba (1159 példány), további 1555 példányról pedig a bp-i Egyetemi Könyvtár osztályvezetője, Vértessy Miklós készítette a katalóguscédulákat. A vidéki gyűjtemények anyagát százas tételekben Pestre szállítottuk, s restaurátorainknak köszönhetően kötéseiket felrészítve vittük vissza. A szerkesztést Sajó Gézával együtt végeztük, majd az ő távozása (1960) után az anyag további feldolgozását és a szerkesztést én folytattam tovább. Nagy segítséget jelentett számomra, hogy 1959-ben három hónapig vendégkönyvtárosként az ősnymotványok világkatalógusa, a GW szerkesztőségén dolgozhattam. A hivatalos idő után ugyanis itt gyűjtöttem az adatokat a hazai állomány ritkaságainak megállapításához. Ily

módon a katalógus 80 lapos, angol nyelvű bevezetőjében az egyes hazai gyűjtemények ismertetésekor nemcsak azok kialakulásáról és irodalmáról, hanem ritkaságairól is tudósíthatam.

Az országos ősnymotvány-katalógus 1970-ben jelent meg. Pontosan 10 év múlva, belgiumi ösztöndíjas kiküldetésem során, e katalógus leuveni fejezete – illetve az ott felsorolt, ritka ősnymotványok – bizonyították, hogy könyvtárunknak van "aranyfedezete" az Ómagyar Mária siralmat tartalmazó kódex cseréjéhez.

Kevésbé köztudott, hogy még egy országos katalógus munkálataiban vettem részt. "A francia és németalföldi miniatúrák Magyarországon" (Bp., 1969.) című könyvben ugyanis a páratlan eleganciájú előszót Radocsay Dénes, a miniatúrák leírását tartalmazó katalógust viszont én készítettem.

– Gondolom, ez az elsősorban művészettörténeti munka élvezetesebb volt számokra a jóval szárazabb ősnymotvány-katalógus szerkesztésénél?

– Valóban, szinte felüdülést jelentett az ősnymotványok meghatározása, betűtípus-vizsgálata után a szép miniatúrák feldolgozása. Ugyanezt a lehetőséget nyújtották számomra a hasonmás-kiadásokhoz írt tanulmányok: így az Esztergomban őrzött Biblia pauperum (Bp., 1966), a pannonhalmi hóraskönyv (Bp., 1982.), valamint az OSZK Flamand Kalendáriumának (Bp., 1983.) korszerű ismertetése. Mindhárom tanulmányom a Corvina kiadásában német és angol nyelven is megjelent.

– A miniatúrák szimbólumrendszerének a megfigyeltése sem lehetett mindig problémamentes! E téren is sok feladatod akadhatott!

– Az OSZK nagyszerű corvina-kódexéről, a Mátyás-Graduálról megjelent könyvem (Bp., 1980.) megírását már távolról sem nevezném üdítő munkának. Ekkor ugyanis két nehéz problémával találtam szemben magam: állást kellett foglalnom a kódex keletkezésére vonatkozó, ellentétes nézetek kérdésében, és pedig korábban ismeretlen érveket felkutatva, valamint meg kellett határoznom 47 olyan szimbolikus értelmű miniatúra témáját és ikonográfiai előzményeit, amelyekhez hasonló képtípus többnyire nem akadt a hazai emléktárhelyen.

– Sokat fáradoztál e felsorolt kódexek igazabb megismertetéséért, de célnak tekintetted legrégebbi nyomtatványaink publikussá tételét is. Melyek voltak ezek?

– Egyik célkitűzésem volt, hogy könyvkiadásunk legrégebbi és ma már oly ritka s hozzáférhetetlen emlékei minél szélesebb körben közkinccsé váljanak. Ezt lehetőségeim szerint

igyekeztem is elősegíteni. 1973-ban a *Chronica Hungarorum* hasonmás-kiadásához a hazai és a külföldi olvasók számára két változatban készítettem kísérő tanulmányt. A budapesti Egyetemi Könyvtár Laudivius-ösnyomtatványának hasonmás-kiadása (Bp., 1975.) viszont azért volt fontos számomra, mert ennek a korábban tévesen nyilvántartott nyomtatványnak a meghatározása alapján bizonyíthattam, hogy egy addig ismeretlen, második nyomda is működött az országban. Bár e megállapításaimat 1958-ban a *Gutenberg-Jahrbuch* és a *Magyar Könyvszemle* is publikálta, ez a hasonmás az angol és magyar nyelvű tanulmánnyal még szélesebb körben dokumentálhatta a *Confessionale*-nyomda létezését.

A budai Hess-nyomda második nyomtatványából hosszú századok óta nincs példány hazánkban. Nyilván ezért is engedélyezte Otto Mazal igazgató, hogy a bécsi Österreichische Nationalbibliothek példányáról készüljön a hasonmás (Bp., 1978.). A könyv szövege – Basilius Magnus értekezése és Xenophon Socrates védőbeszéde – Ritoók Zsigmond magyar fordításában ma is figyelemre méltó olvasmány. Engem mindenestre megerősített abban a szakirodalomban elsőként kifejtett feltevésemben, hogy a hosszú ideig Mátyás király kultúrpolitikáját is döntően befolyásoló Vitéz János bukása és annak következményei miatt nem kapott munkát s szűnt meg oly hamar Hess András nyomdája.

Utolsó e sorban a Thuróczy-krónika corvina példányának pompás hasonmása (Bp., 1986.), amelynek egyik kísérőtanulmányában a nyomtatvány különleges tipográfiai értékeit és fameszetes illusztrációit ismertettem.

Mivel elsősorban 15-16. századi nyomtatványokkal foglalkoztam, eléggé újszerű feladatot jelentett számomra a magyar és angol kiadásban megjelent "A magyar könyvnyomtatás képeskönyve 1473-1973" című kis kötet összeállítása. A viszonylag szerény képanyaghoz közel másfél ezer nyomtatványt vizsgáltam át. Elsősorban azért, hogy a tipográfiában jelentkező, különböző stílusokat, újszerű megoldásokat zárólag értékes művekkel szemléltethessem. Így alakult ki a képanyag – hogy csak az utolsó két század szerzői közül említsek néhányat – Széchenyi István, Arany, Ady, Bartók, Kodály, József Attila és Radnóti Miklós műveiből.

– A kísérő tanulmányokon kívül kézikönyvek és tanulmányok bizonyítják, milyen sikerrel kapcsolódott össze kutatásaidban művészettörténet és könyvtárosság.

– Igen, részt vettem kézikönyvek munkálataiban is. A "Die Bibliographie zum Buchdruck des 15. Jahrhunderts (Stuttgart, 1988.)" című,

nagyszabású külföldi vállalkozáshoz a magyar anyagot állítottam össze. A "Magyar Művészet" című, több kötetes kézikönyv részére pedig összefoglaltam a magyar grafika fejlődésének első másfél századát. Tótfalusi Kis Miklós nyomtatványainak bibliográfiáját Haiman György magyar és angol kiadásban is megjelent, alapvető Tótfalusi Kis monográfiájához (Bp., 1972. és 1983.) állítottam össze.

– Tanulmányaid tematikája igen sokrétű. Melyeket tartod a legjelentősebbeknek, legérdeesebbeknek?

– Az említett munkáimon kívül száznál több tanulmányom, cikkem, előadásom jelent meg külföldi és hazai folyóiratokban, külföldi professzorok tiszteletére kiadott, vagy általuk szerkesztett gyűjteményes kötetekben. Az utóbbi megtisztelő felkérésekre igyekeztem olyan témát választani, amelynek kifejtésében átfogóbb képet nyújthattam a magyar könyvkiadás nemzetközi szempontból is figyelemre méltó eredményeiről. Témáim jellemzésére itt csak néhány példát említhetek. A magyar könyv- és művelődéstörténeti kutatásokhoz szolgáltatott újabb adatokat a 16. századi gyöngyösi ferences barátok könyveiről írt tanulmányom, vagy a korábban alig ismert Blutfogel Boldizsár miniatör kötetét és tevékenységét ismertető munkám.

Több tanulmányban mutattam be korábban ismeretlen, vagy meghatározatlan ösnyomtatványt, valamint 16. századi hazai és külföldi kiadványokat. Írtam az OSZK legszebb, illuminált ösnyomtatványairól és ritka Luther-kiadásairól. Fontosnak tartottam, hogy ne csak tipográfiai szempontból vizsgáljam a korai nyomtatványokat, hanem bepillantást nyújtsak abba is, hogyan alakult az aktuális kérdéseket, vagy kifejezetten politikai, illetve osztályérdekeket érintő szövegű nyomtatványok sorsa. A Mátyás és III. Frigyes császár által aláírt örökösödési szerződést pl. Mátyás király halála után külföldön ismét kiadták, hogy ily módon is dokumentálhassák a Habsburg-ház trónigényének a jogosságát. Még érdekesebb Mátyás király törvénykönyvének, az ún. *Decretum Maius* kiadásainak sorsa. Ezeknek példányait Mátyás halála után tervszerűen megsemmisítették Magyarországon, mert a benne foglaltak csorbitották a nemesi kiváltságokat. Ezért maradtak ezekből a kiadásokból itthon szinte csak töredékek, a külföldi, főleg szomszédos országokban viszont szép, teljes példányok.

– Mint az OSZK tudós osztályvezetője, mindig is komoly részt vállaltál az itt folyó kutatások támogatásában, sőt kutatási eredményeink külföldi el- és megismertetésében.

– Mindig szívesen vettem részt az "OSZK Évkönyv" szerkesztő bizottságának munkálataiban, valamint a Keresztury-díjra benyújtott munkák elbírálásában. Így szinte első kézből tájékozódhattam arról, hogy milyen sokrétű kutatómunka folyik könyvtárunkban, s hogy a hozzám különösen közel álló területen, a magyar nyomdászattörténeti kutatásokban milyen terszerűen és szép eredményekkel dolgozik egy újabb generáció.

E kérdéssel kapcsolatban hadd utaljak a "Marginalien" című folyóirat magyar különszámára (1987, 107. füzet), amelynek Németh Máriával együtt társszerkesztője és egyben tanulmányírója is voltam. Nem tudok arról, hogy korábban külföldi folyóirat olyan lehetőséget nyújtott volna a magyar tipográfia és könyvkultúra külföldi megismertetésére, mint Friedhilde Krause, a berlini Deutsche Staatsbibliothek főigazgatója ezzel a lehetőséggel. A recenziók szerint a szám külföldön szép sikert is aratott a rangos munkatársak – Berlász Jenő, Haiman György, Kelecsényi Gábor, Somkuti Gabriella, Szilágyi János – sokrétű információt nyújtó tanulmányaival.

– Miként vettél részt az OSZK Hungarika-kutatási terveinek megvalósításában?

– Többször folytattam hungarika-kutatást külföldön, s eredményeimről cikkekben számoltam be, a ritkaságokat pedig igyekeztem xerox-másolatban megszerezni. Stockholmban ért egy kivételes megtiszteltetés: egyetlen napot tölthettem ott, s az éppen november 2-a volt. Halottak napján pedig a Királyi Könyvtárban nem volt nyilvános szolgálat. A régi könyvek gyűjteményének vezetője azonban engedélyezte, hogy a raktárban dolgozzam. Itt találtam meglehetősen rövid idő alatt több értékes hungarika-ritkaságot (Magyar Könyvszemle, 1977.).

– Mik a további terveid?

– Nemcsak terveim, hanem adósságaim is vannak. Jelenleg azonban munkatársaimmal (Velencei Katalin, W. Salgó Ágnes, Z. Héjjas Eszter) az antikva-katalógusunk korrektúráit olvassuk. Mindnyájunkra bőven jut ebből a nem túl élvezetes feladatból, hiszen a katalógus három kötetben több, mint 15.000 nyomtatványunkról ad áttekintést szerzők, majd nyomdahelyek és nyomdászok szerint, olyan névmutatóval, amely a fordítók, kommentátorok, stb. tevékenységéről is tájékoztatja a használót. Nemrég két olyan kijelentés hangzott el, mely szerint két igen gazdag könyvtárunkban eddig csak kis részben történt meg az antikvári kiemelés a központi állományból. Ha ez így van, akkor talán szerénytelenség nélkül hihetjük, hogy munkánk nemcsak a kutatást fogja elősegíteni, hanem a többi, hasonló gyűjtemény feldolgozását is.

– Mint a Régi nyomtatványok tárának osztályvezetője, mit tekintettel fő feladatodnak?

– Mindig fontos feladatnak tartottam értékek széles körű megismertetését. Ezért is vettem szívesen részt a hazai és külföldi kiállítások – pl. az 1973. évi jubileumi nyomdászattörténeti kiállítás, valamint a lipcsei, londoni, schallaburgi és amszterdami magyar kiállítás – rendezésében, katalógusaik összeállításában. A könyvtárunk nevezetes, vagy ad hoc látogatói számára nagy hirtelen összeállított bemutatókról stályaunk vendégkönyve nyújt némi tájékoztatást.

Munkaköröm másik, különösen kedvelt feladatát a gyarapítás, elsősorban a kivételes értékek megszerzése jelentette. A Vizsolyi Biblia ma Magyarországon lévő, legszebb példányának Martinból való megszerzéséért például két évig folytattam tárgyalásokat a szlovák kollégákkal.

– Nem is beszélsz a Leuveni-Kódex megszerzéséért folytatott kitartó fáradozásodról, melynek históriáját – reméljük – egyszer részletesen összefoglalod!

Azt hiszem, kevés olyan ember van, akinek az életében a kutatás és a hivatali munka ilyen hallatlan eredményességgel kapcsolódott össze. Sosem gondoltál arra, hogy csak a kutatómunkának szenteld életedet?

– Soha nem akartam kutatóintézetbe kerülni, bár lett volna erre lehetőségem. Évtizedekig volt munkahelyem a tudós könyvgyűjtő Apponyi Sándor egykori könyvtárterme, a könyvtárunknak ajándékozott Hungarika-gyűjteménnyel. Ebben a környezetben egyszerűen nem lehetett elfelejteni, hogy milyen nagy "elődök" választották életcéljuknak a nemzeti könyvtár értékeinek gyarapítását és feltárását.

– Köszönöm a beszélgetést!

P. Vásárhelyi Judit

Beszélgetés Bánosi Györggyel

Az 1988. évi Keresztury-jutalom egyik díjazott munkája Bánosi György "Mágia-perek Antiochiában és Kisásziában a 370-es években. Legenda és valóság." című dolgozata, ez alkalommal szeretettel gratulálunk, és egyben megkérjük, mutakozzék be az OSZK Híradó olvasóinak.

– Kedves György! Megkérnélek, beszélj arról, hogy mikor és hol végezted tanulmányaidat?

– 1978-ban végeztem az ELTE történelem-népművelés szakán.

- Tanulmányaid végeztével hol helyezkedtél el?

- Először rövid ideig a Magyar Rádiónál dolgoztam, majd egy fél évig az Egészségnevelési Központnál. Ezután öt évet töltöttem a Budapesti Történeti Múzeum Ős- és Ókortörténeti Főosztályán, Aquincumban.

- Mióta dolgozol az Országos Széchényi Könyvtárban, és milyen munkakörökben tevékenykedtél eddig?

- 1983. decemberében kerültem ide, és azóta a Szakozó osztályon dolgozom: tizedes osztályozással, katalógusszerkesztéssel foglalkozom, és részt veszek a szaktájékoztatóban is

- Most pedig légy szíves ismertetni részletesebben díjnyertes pályamunkádat, annál is inkább, mert a történelemnek erről a korszakáról aránylag keveset tudunk.

- Megpróbálom, de elárulom, hogy a helyszűke miatt elég nehéz feladat elé állítottál. Sajnos, Magyarországon elég kevés ember számára ismert még alapjaiban is a háttér: a késői ókor, a keresztény római birodalom története. Az én témámmal különösen kevesen foglalkoztak még külföldön is, de számomra pont ez adja meg az izgalmasságát. Egy mágia vádjával indított tömegperről írtam cikket, mely a 370-es években zajlott le a syriai Antiochiában Valens császár uralkodásának esztendeiben. Ami különösen érdekessé tette számomra az ügyet, hogy már a kortársi leírásokban megjelent csírájában egy legenda az eseményekről, mely a következő században egyre határozottabb formákat öltött, hogy a késői bizánci krónikásoknál már teljesen elfedje a valóságot. A legtöbb mítosz tudvalevően a történelem előtti idők homályában gyökeredzik, tehát alapjukig leásni nagyon kétes vállalkozás. Itt viszont számomra egy olyan különös lehetőség adódott, hogy tetten érhettem a legenda kialakulásának lépcsőfokait, és megpróbálhattam kihámozni a valóságot a mese köntöséből, természetesen magyarázatot keresve közben a legendaképződés okaira. Konkrétan szólva, a legrészletesebb kortársi leírás, Ammianus Marcellinus műve is már a megtorló akciókat egy felségsértő tartalmú jóslás leleplezésével hozza kapcsolatba, ahol a jóslat a soron következő uralkodó nevének kezdőbetűit (THEOD) adta meg. Az állítólagos összeesküvők ennek alapján választották ki trónjelöltjüket: Theodorust, de ami ennél érdekesebb, a valódi trónutód neve (Theodosius) valóban ezekkel a betűkkel kezdődött. A jóslat tehát – ahogy a forrás sejteti – megvalósult, és vannak kutatók, akik csodálkozással konstatálják, hogy a véletlen milyen játékokra képes. Szerintem azonban itt nem erről van szó. Tudjuk,

hogy a jóslás elvégzésével pogány, neo-platonista filozófusokat vádoltak, akik ebben a korban valóban foglalkoztak a varázslás egyik válfajával, a theurgiával. Az eseményeket először rögzítő, pogány érzelmű történetírók – különösen az ezzel a filozófuskörrel szoros kapcsolatot fenntartó Eunapios – úgy érzem, a vádolt és kivégzett bölcsek igazát és csodás képességeit akarták elfogadtatni, amikor Theodosius korában, utólag, a bekövetkezett valósággal kitöltötték a jóslatot. A jóslat hitelesítésénél kapóra jött a trónkövetelő Theodoros és trónra került Theodosius névhasnósága. De a legenda nem fejeződik be itt. Az V. századi katolikus szerzők tovább szövik azt. Szerintük Valens rengeteg, a jóslott betűkkel kezdődő nevű személyt kivégeztetett, köztük Theodosiosokat is. Úgy gondolom, emögött a kijelentés mögött újabb, másfajta manipuláció rejlett. Tudjuk ugyanis, hogy Valens uralkodása idején a birodalom nyugati felében Theodosius császár azonos nevű apját, a híres hadvezért – az utókor számára tisztázatlan körülmények között – kivégezték, és a célzás valószínűleg órá utal. A nyugati részen azonban nem Valens, hanem testvére, még valószínűbben annak fia uralkodott ebben az időben. Miért használták fel a források akkor a kezdőbetű-jóslás meséjét? Az arianus Valens iránti, katolikus ellenszenv magyarázhatja ezt, mely a szerzőkkel azonos felekezettű, másik császárról el akarta háritani a felelősséget. Pogány és katolikus pillanatnyi érdekösszefonódás tehát egy olyan legendát teremtett, melyet századokon át valóságként fogadtak el.

- Tudomásom szerint doktori értekezésed is hasonló tárgykörű volt. Hallhatnánk talán erről is valamit?

- Igen, disszertációm a IV. századi mágia vádjával indított felségsértési perekéről írtam. Az egész ókorban nem játszódtak le ilyen sok embert érintő perek hasonló ürügyek alapján. Ezért sokan a hatalomra jutott kereszténység befolyását látják az efféle eljárásokban. Ez azonban szerintem nem bizonyítható. Sokkal inkább a mai koncepciók perekhez hasonlíthatjuk ezt a tömegmegtorlást. Egyfajta társadalmi terrorérzet megteremtése lehetett a céljuk.

Mióta foglalkozol a magyarországi római emlékekkel?

Hazánk római kori emlékeivel Aquincumban kezdtem el foglalkozni behatóbban, érdeklődésem középpontjában azonban régóta a római császárság története és az ókori mitológia és vallástörténet állt.

- Milyen jelentősebb publikációid jelentek meg eddig?

- Epigraphiai-vallástörténeti tanulmányom jelent meg az aquincumi Hercules-kultuszról a

Budapest Régiségei XXV. kötetében, pályadíjnyertes munkámat pedig az Oikumené számára írtam.

– Mik a további terveid?

– Jelenleg egy görög-római irodalmi tárgyú antológián dolgozom. Szeretném disszertációm témáját is nyomtatásban látni, talán az OSZK

kiadásában lehetőség is nyílik erre. Távolabbi célom pedig egy összefoglaló tanulmány megírása a IV–V. század pogány-keresztény küzdelméről, szakdolgozatomban elkészítése óta folyamatosan foglalkozom ezzel a gondolattal.

– Köszönöm a beszélgetést!

Batári Gyula

MÚLTUNK, ÖRÖKSÉGÜNK

Petrik Géza síremlékének felavatása

A Farkasréti temetőben 1989. június 29-én avatták fel Petrik Géza síremlékét. A magyar könyvtárosok nevében Borsa Gedeon, az OSZK ny. osztályvezetője emlékezett Petrik Gézára, majd Zöld Ferenc, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületének igazgatója mondott beszédet. Az OSZK énekkarának közreműködése tette még ünnepélyesebbé az avatást. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete, valamint az Országos Széchényi Könyvtár képviselője a síron koszorút helyezett el. A nagy magyar bibliográfusra történő emlékezésül közöljük a síremlék felavatásán elhangzott, két emlékbeszédet.

"Neve fogalommá vált"

Azért gyűltünk most itt össze, hogy megemlékezzünk Petrik Gézáról, a magyar bibliográfia jeles alakjáról. Ő volt az, aki időrendben folytatta Szabó Károly munkáját a retrospektív magyar nemzeti bibliográfia feldolgozása terén. Egyetlen évtizedtől eltekintve, 1712-től 1910-vel bezárólag, kerekén kétszáz évnek csupán százezrekben mérhető tételszámú, hazai nyomdatermését tárta fel. Ő azoknak a nagy egyéniségeknek sorába tartozott, akik az ilyen irdatlan feladattal járó, óriási munkát egyedül vették vállalkra. Rajta kívül időrendben Szabó Károly, Szinnyei József, Gulyás Pál, valamint Kozocsa Sándor ennek a kis csoportnak tagjai. Az ilyen áldozatvállaló és az apró munka mennyiségétől vissza nem riadó személynek köszönhető, hogy retrospektív nemzeti bibliográfiánk és szerzői életrajzunk sorozata nemzetközi összehasonlításban is mindig bátran kiállta a próbát az utolsó évszázadban. (Az ilyen

egyéniségeket nevezték a múlt század végén "gőzhangyának", amikor is a "gőz" volt az erő jelképe. Ma talán a hangyszorgalom fokozására "atomit" mondhatnánk.)

Petrik Gézát, alighogy a könyves szakmába lépett, máris a kiadványok regisztrálásának feladata vonzotta. Bár ez a munka számára megélhetést – kisebb periódusokat leszámítva – nem biztosított, élete végéig hű maradt ehhez az önkéntes elkötelezettségéhez. Ennek a fel fogásának és hosszú életének tudható be, hogy több, mint hat évtizedét áldozta a könyvészeti munkálatoknak. Az eredmény – folyóirat-repertóriumok és irodalmi útmutató mellett – a retrospektív magyar nemzeti bibliográfiának nem kevesebb, mint 11 kötete. Csak aki közelebbi kapcsolatba került már ilyen jellegű feladattal, tudhatja, hogy egy-egy adatkiegészítés, vagy más megállapítás mögött, ami azután a publikációban mindössze egy-két szó, vagy egyetlen szám csupán, mennyi hozzáértés és fáradozás rejlik. Aligha túlzás, ha azt mondjuk, hogy azonos időráfordítás más műfajok esetében akár tízszeres terjedelmet eredményezhetne. Ha Petrik e kötetekbe fektetett munkáját – mondjuk – könnyen fogalmazó író tevékenységére vetítjük, akkor az így előállítható irodalmi munkák kötetszáma meghaladná a százat is. Ezzel – legalábbis mennyiségben – akár Jókai Mór teljesítményét is túl lehetne szárnyalni, ami pedig igazán nagy szó.

Mindenki, aki a 18–19. század Magyarorszá-gával bármilyen szempontból is igényesen foglalkozott, foglalkozik, vagy foglalkozni fog, úgy óhatatlanul Petrikre kell hogy támaszkodjék. Ő ugyanis bibliográfiai kiadványainak sorozatával megadta a nyomtatott forrásokat valamennyi ilyen jellegű munkához. Nem csoda, hogy neve a szakmai körökön belül az idők folyamán fogalommá vált. Így amikor főműve, az 1712–1860 közötti időszakot felölelő kötetei 18. századi részének kiegészítésén munkálkodunk, az elkészülő és publikálásra kerülő

részek nem csupán kötetszámozásban folytatják az ő művét, hanem az idézésben is mindig az ő neve, ill. annak kezdőbetűje szerepel. Ilyenkor és ilyen módon szinte kitapinthatóan érzékelhető, hogy miként válik egy ember neve az illető hosszú és szorgalmas munkája nyomán időtlenné, sőt – bár ez ugyancsak nagy szó – de merjük kimondani: halhatatlanná.

Most, hogy az őreá történő megemlékezés végett gyűltünk össze sírjánál, biztos vagyok benne: ő változatlanul büszke arra a megjelölésre, ami köbe vésvé ma is neve alatt áll: "bibliográfus". Mi, akik ma már többnyire csak csoportok keretében merünk a hozzá hasonló léptékű feladatok megoldására vállalkozni, erőt meríthetünk mindebből. De erre szükség is van, hiszen a bibliográfusi szakma megbecsülése a ráfordított erőfeszítésekkel és eredményekkel – akár akkor, akár ma – aligha nevezhető arányosnak.

A hazai bibliográfusok előbb említett, szűk körű társasága korelnökének és kimagasló egyéniségének, Szabó Károlynak sírját a kolozsvári házsongárdi temetőben már nem tudjuk felkeresni, hogy tiszteletünknek hasonló módon adjunk kifejezést. Így annál is örvendesebb, hogy ezt most Petrik Géza esetében megtehetjük. Ez azonban nem a véletlen műve. Amint a meghívón olvasni lehet: a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és annak Könyv- és Könyvtártörténeti Bizottsága, valamint a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése avatja fel a felszámolástól megmentett és méltó módon megújított síremléket. Tudni kell ehhez még azt is, hogy ez jelentős részben a Művelődési Minisztérium Könyvtári osztályának nagyvonalú támogatásának is köszönhető. Az említett szervezetek, ill. azok döntésben illetékes vezetői fogadják ezért valamennyiünk köszönetét és elismerését. De ne rejtünk el mindenkit a testületek mögé, mert egy nevet elemi kötelességem kiemelni: Somkuti Gabrielláét. Ő volt az, aki a sír megmentésének ügyét felvetette, majd szívós fáradozással és nem lankadó közbenjárásával végül is megvalósította azt. Ezzel lehetővé tette, hogy a szakmai hagyományok nemes ápolásának terén ilyen gyakorlati eredmény is felmutatható legyen. Mindennek köszönhető, hogy most itt összegyűlhettünk, hogy kegyeletes hálával emlékezzünk nagy bibliográfusunkra, Petrik Gézára, akinek emléke előtt őszintén tisztelgünk.

Borsa Gedeon

A könyvkereskedő halhatatlansága

(Petrik Géza 1845–1925)

A tudós könyvkereskedő sírhantja előtt állunk, kinek emléke és emlékműve valóságos voltában és a magyar nemzeti kultúra szellemiségében is méltó helyére kerül.

Ez a nap talán más, mint a többi: elgazosult parcella, halvány felirat lesz ma tisztább, a betűk és a számok fényt sugároznak, s rendeződik vele, körülötte és bennünk mindaz, ami utódainak, nekünk régi mulasztásunk volt.

Az évben született, amikor Petőfi János vitéze és a Cipruslombok, Eötvös: A falu jegyzője megjelent, s akkor került fáradt teste sírgödörbe, amikor Szabó Dezső: Segítsége, Kosztolányi: Aranysárkánya, s Tamási: Lélekindulása először került a könyvesboltok polcaira. Akkor született, amikor először került színre a Bánk bán, s az évben hunyt el, amikor felavatták a budapesti rádióstúdiót. Egyidős Ganz Ábrahám első vasöntődjével, egy évvel fiatalabb Arany Lászlónál, s mindössze 22 évvel Petőfinél. Amikor nem túlságos ünnepélyességgel temetik, már lezajlott a kisantant konferencia Bukarestben, s földben van már – alig pár hónappal előbb – a legnagyobb magyar bibliofil, gr. Apponyi Sándor is.

Mily hosszú táv, történelmi idő, közel évszázadnyi. Kortársa volt, ha gyerekként Kossuthnak és Széchenyinek, de Babitsnak és Hóman Bálintnak is. Mint előfizető olvashatta Arany János lapját, a Koszorút, de a Nyugatot is.

A Pozsony vármegyei Alsószelin született 1845. október 3-án. Evangélikus lelkész apja Sopronba adja a híres-neves líceumba, mely oly sok kiválóságot adott a magyar művelődésnek, tudománynak.

A hűség városában lépett 1861-ben könyvkereskedői pályára (valószínűleg Seyring és Hennicke könyvesboltjában, a nevezetes Romwalter nyomdával egy épületben), hogy abban és a könyvészet s könyvkultúra más ágában is a legmagasabbra jutván, legyen az egyetemes művelődéstörténet jeles egyénisége.

Budapesten először Laufferhez, majd Osterlammhoz szegődik, kinek üzletét 1869-ben már át is veszi. A bibliográfiai munka szépségeit és hasznosságát hamar felismeri, már 1864-ben, 19 éves korában az Oesterreichische Buchhandler Correspondenz "bibliográfiai tudósítója" lesz. Osterlamm könyvesboltja, ill. Petriké a Harminczad u. 3. sz. alatt (a mai Brit Nagykövetség Engels tér felé néző részében) a fővárosnak egy viszonylag jó helyén működik, de rövidesen tönkremegy a jobb sorsra

érdemes könyvárus, és 1872-ben csődöt kér maga ellen. Egy évvel később a mai Bárczy István utcában nyit kis boltot, elszántan folytatva küzdelmét a fennmaradásért. Nemcsak szortimenter volt, hanem érdeklődése egyre fokozódott a régi könyvek, az antikváriátus iránt, hogy végül egy nemzeti retrospektív bibliográfia megalkotásában csúcsosodjék ki a hajdani könyvárus-segéd tudós érdeklődése, feltáró, gyűjtő és összegző hajlama, a nemzeti könyvkultúra iránti elkötelezettsége. Kis boltját 1877-ben egy még kisebb antikváriummal cseréli fel a mai Kecskeméti u. 3. sz. alatt, de idejét és energiáját ekkor már jórészt a születendő nagy műre fordítja. Könyveket már nem, vagy alig ad ki, csupán néhány tankönyve van forgalomban, de antikvár könyvjegyzékeket, miként korábban is, szívesen bocsát ki az ismert ódonlás. Üzlete ismert, igaz, nem a legjobban menők közé tartozik. Talán közrejátszott ebben az is, ami a nemesebb lelkületű s tudós hajlamú antikváriusokra jellemző volt, hogy üdvösebb a régi könyveket megtartani, mint eladni, különösen azokat örvendetes dédelgetni, mik kedvesek a szívünknek, s megtapintani őket lélekemelő, mintha legalábbis Anatole France írásainak lapjairól lépne ki a könyveit cerberusként óvó és őrző, de pénzszerzésre szegődött, bár nem arra hivatott könyvkereskedő.

Közben folytatja anyaggyűjtő, bibliográfus tevékenységét, az 1860–75 közötti időszakról, s nyilván ez játszik közre elsősorban, hogy nemcsak féltve szeretett könyveit, de maradék készletét és könyvesboltját is el kell adnia 1880-ban. A sors kegyetlen hozzá, könyvei már csak egy papírkereskedőnek kellene, nem marad meg még az az öröme sem, hogy könyvei valahol, valakinél tovább élnek.

Ezt követően teljesen a magyar könyvészet összeállításának szenteli óráit, napjait, s szervezi, gyűjti, leírja a nemzeti könyvkultúra darabjait, hogy szorgalmából a nagy mű szülessék.

Megbízást kap Szabó Károly nagy művének folytatására a Trefort-minisztériumtól. Az akkor is széthúzó és konkurrenciaharcoktól tépázott könyvszakma büszke rá, hogy egy közülök való kap megbízást egy nemzeti bibliográfia összeállítására, csak hathatósan nem segítik az éjt nappallá tevő céhbelit, miként ez a Nemzeti Múzeum könyvtárosára sem mondható el, aki Petriknek címfelvételre csak napi 15 kötetet volt hajlandó kiadni, pedig a jó könyvárus 60 kötet feldolgozására is képes. 1880. áprilisától 1884. májusáig dolgozhatott független bibliográfusként, mire hivatottságát Szilágyi Sándor így indokolta: "Alkalmos a jórészt saját művének eredményes terjesztésére, annál is inkább, mivel szorgalmas, komoly, fáradságtól

vissza nem rettenő ember". Petrik ugyanis a magyar könyvészet 1712–1860-t főbizományosként kívánta terjeszteni, nemcsak megalkotta a nagy opuszt, de abban is oroszánrészt kívánt volna vállalni, hogy az eljusson s használtasson könyvárusi és tudós körökben egyaránt. E főbizományosságért folytatott küzdelemben végül Petrik alulmaradt: a nem éppen méltányos honorárium mellett 25 ingyen példányt kapott, meghagyva, hogy abból a lapok szerkesztőseinek is köteles juttatni – ismertetés céljából.

Ugy tűnik, a Trefort-minisztérium megbízása korántsem volt létbiztonságot nyújtó, hisz 1884. május 15-én (a mai Bajcsy-Zsilinszky utca 27-ben) Robiczek Zsigmond és Petrik néven szortiment könyvesbolttal egybekötött antikváriumot nyitnak, de a cégtársulás mindössze négy hónapig tartott, mivel ekkor utazott vidéki körútjaira Petrik úr, mit társa nem igazán vett jó néven. Még ez évben a mai József Attila u. 4. sz. ház 1. emeletén nyit antikváriumot, előreláthatóan nem hosszú életűt, annál is inkább, mivel anyagi problémái is jelentősek, hiszen több, mint két éve tartozik a Magyar Nemzeti Múzeumnak az átvett duplumokért. Újabb állomás 1885-ben a Petőfi Sándor u. 16. udvari helyisége, ahol társával a könyvkereskedést hirdető irodával is bővítik, "...melyet tisztelettel ajánlunk a magyar könyvkereskedők jóakarátú figyelmébe" – írják a Corvina hasábjain.

Alig egy év múltán ez az üzlet is felszámolódik, s Petrik úr önállósága is megszűnik. Dobrowsky Ágost (a mai Károlyi Mihály utcai) antikváriumához szegődik üzletvezetőnek, s az ő neve alatt adja ki nagy bibliográfiai művét, valamint a Századok és a Néptanítók Lapja Repertóriumát.

A Dobrowsky–Petrik-féle üzletvezetés irányelve a racionális alapokra fektetett és tudományos antikváriátus színvonala felé törekvő, antikvár üzlet. A célkitűzések aligha válhattak be, mivel 1889. augusztusában már a Russ Károly-féle könyvkereskedésben találjuk Petriket, s hogy e könyvkereskedői vállalkozása sem volt hosszú életű, ez irányú életpályájának ismeretében nem meglepő. A könyvkereskedők névsorában már csak lakáscímén (Uri u. 6.) találjuk meg, s bizonyára formálisan s ragaszkodásul ifjú kora óta vállalt szakmájához és hivatásához.

1891. augusztus 1-jétől a Pallas Irodalmi és nyomdai Rt. vezetője, jöhrirű cégé, de négy év után innen is megválnak (vagy meg kell válnia), s a Könyves Kálmán magyar irodalmi és könyvkereskedési Rt. (Rákóczi út 17.) részletfizetési osztály vezetője lesz.

Pályája nem ível felfelé sem státuszilag, s főként a megélhetés biztonságát, színvonalát illetően nem. 1907. májusában már a Luther Társaság könyvesboltjában (Szentkirályi u. 53.) találjuk mint a könyváruda vezetőjét, de különböző nézeteltérések és ma már nem ismert okokból 1909. január 1-jével ezen állásából is felmentik. E könyvkereskedői munka mellett, s közben természetesen folytatja a bibliográfusi tevékenységét, melynek kimagasló darabja az 1894-ben megjelent, a nagyközönségnek szánt, rendkívül ügyes, jó ítéletről tanúskodó "Kalauz az újabb magyar irodalomban" c. munkája. Az üzleti élettel szinte végérvényesen szakít, bizonyára csalódottan, s reményt vesztesen.

A háborús évek megtörik erejét, különösen lesújtotta katona fia eleste. A Tanácsköztársaság idején "állami bibliográfussá" nevezik ki, készíti az 1900–1910-es évek könyvészetének anyagát, mely életében még nem látott napvilágot. A már idős Petrik fáradhatatlanul dolgozik tovább, miként egész pályafutása során. Utolsó éveit fáradt, beteg emberként élte le, kissé elfelejtve, s kikerülve a szakma vérkeringéséből. Vigasza lánya, Petrik Margit volt, aki segített neki a címléíró és rendszerező munkában.

1925. augusztus 27-én a nagy bibliográfus triász (Szabó Károly, Szinnyi József és Petrik) utolsó tagjaként távozott az élők sorából. Nem mondhatnók, hogy közéleti ember volt, de tevékenyen részt vett a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete munkájában, annak titkára is volt 1901 és 1903 között. Az Egyesülettel ugyan – különösen az 1880-as években – nem volt felhőtlen a kapcsolata, hisz egy ízben a rabat konvenció megsértése miatt ki is zárták tagjaik sorából, de amikor érdemi munkára, a szakma ügyeinek intézésére kérték fel, mindig örömmel vállalkozott. 1895. január 1-jétől 1904. december 31-ig – egyéb munkái mellett – szerkesztette a Magyar Könyvkereskedők Egyesületének Közlönyét, a Corvina c. lapot.

A Könyvkereskedők Egyesületében kifejtett tevékenységéről kevés adat maradt fenn, tekintve, hogy az irattár elpusztult, szétkallódott, de méltó utódja az egyesületi tisztségviselők azon sorának, mit Emich, Heckenast, Hartleben Konrád, Trattner, Ráth Mór neve fémjelez, s elődje a főtítkári székben egy Benedek Marcellnak és Révay Józsefnek, a klasszika filológusnak.

Nagy tiszteletű emlékezetre méltó Petrik Géza, a tudóssá, íróvá vált könyvárusok, antikváriusok egyik legnevesebbje. Azok sorából magasodik ki, kik a merkantil szellemen felül emelkedve, a magyar művelődés jeles egyéni

ségei lettek, s szolgálták a kicsinyke hazát. Tekintve, hogy tisztelném a könyvkereskedő Petrik méltatása, engedtessek említenem néhányat azok közül, kiknek szellemi elődje, utódja, kortársa volt, s akik ugyancsak könyvkereskedőből lettek tudós, literátus emberek: Kertbeny Károly, Horváth Károly Keresztély (a Börzenverein megalapítója) Abafi-Aigner Lajos, Stampfel Károly, Révay Sámuel és Révay Mór János, a Ranschburgok közül Viktor, Magyar Mihály, Szolnoki Ernő, Steinhoffer Károly, Stemmer Ödön, Langer Mór, Bak János, Máté Károly, Gárdonyi Albert, Szabolcsi Bence, Lőrincz Ernő, s nem utolsó sorban Birkás Endre. Íróink közül Nagy Lajos, Kőműves Imre, Kende Sándor, Tardy Lajos, s a könyvtörténész Varga Sándor, az irodalmár Czibor János és Gyöngyösi János, a volt külügyminiszter.

A sort folytathatnók, de e sor csak példa legyen most késő – s sokszor méltatlan – utódok számára.

Könyvkereskedők, antikváriusok sorából – látható – Petrik Géza emelkedett talán a parnasszus legmagasabb lépcsőjére, literátusok közt a legszorgalmasabb, szerény, kereskedők közt a legkevésbé sikeres, kitartó munkálkodók között a legserényebb, a soha nem lankadók közt a szellemileg legtehetősebb.

A könyvkereskedő halhatatlanságát példázza ez a szép gyülekezet is, tiszteletet nemcsak a koszorúk, de a lélek emelkedettsége, s mindaz a szeretet iránta, mi bennünket idehozott.

Légy évszázadokra boldog emlékezetű társunk a munkában, hitvallónk a vállalásban, buzdítónk a csüggedésben, példánk a nemzeti kultúra őszinte és önzetlen szolgálatában, Kedves Petrik Géza!

Zöld Ferenc

MEGJELENT

SZELESTEI N. LÁSZLÓ
IRODALOM- ÉS TUDOMÁNYSZERVEZÉSI
TÖREKVÉSEK
A 18. SZÁZADI MAGYARORSZÁGON
1690–1790

Országos Széchényi Könyvtár
Budapest 1989

Kapható:
az OSZK
Kiadványtárában
Ára: 82,- Ft

KIÁLLÍTÁS

A nagy forradalom és Magyarország

Jacques Chirac ajándéka

A nagy francia forradalom 200. évfordulója tiszteletére nyílt meg nemrégiben Budapesten a Nemzeti Múzeumban a múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár közös kiállítása A francia forradalom és hatása Magyarországon címmel. A kiállítást Szabad György akadémikus nyitotta meg, s az ünnepségen a budapesti francia nagykövetség és a Francia Intézet képviselői is jelen voltak.

Csak két kisebb terem állt rendelkezésére F. Dózsa Katalin főrendezőnek és munkatársainak. Ám ennyi is elég volt, hogy a kort híven tükrözve mutassák be a forradalom mintegy 10 éves korszakát az 1789. május 5-i, versailles-i rendi gyűlés megnyitása és Napóleon 1799-es konzullá választása között forrongó, történelemformáló évek eseményeit. A rendezők, szerencsére nem vesztek el a részletekben. A képek, rajzok, metszetek, könyvek és a kor tárgyai bemutatásával láthatóan arra törekedtek, hogy szerényebb, de jól megválogatott anyag "tálalásával" inkább csak hatásos jelzésekkel dolgozzanak. Mégis átfogó képet adtak a forradalom fontosabb eseményeiről, az azt előkészítő, nagy szellemi áramlatokról, a felvilágosodásról, annak kiemelkedő gondolkodóiról, a forradalmat követő, napóleoni időszakról.

Diderot híres Enciklopédiája, Rousseau, Voltaire, Montesquieu és a többiek portrémetszetei, az 1783-as amerikai Függetlenségi Nyilatkozat hasonmása Hajnóczy József könyvtárából, a Bastille alaprajza, rabjainak lajstroma, az 1792-es konvent, majd a jakobinus diktatúra, annak 1794-ben történt bukásának emlékei, az 1795-ben megalakult direktórium győztes harcainak emlékei; Napóleon országlásának, világra szóló győzelmes hadjáratai, majd a waterlooi vereség, a száműzetés dokumentumai. Néhány kiragadott példa, melyek felidézik az egyetemes jelentőségű korszak történetét, eszméit, nagy formátumú alakjait.

Jelentős a kiállításnak az a része, amely a felvilágosodás és a forradalom erős magyarországi hatásait mutatja be. Írásos és tárgyi dokumentumok utalnak a Martinovics vezette jakobinus mozgalomra és leverésére. Láthatjuk

azt a pallost, amellyel 1795-ben a Vérmezőn Martinovics fejét vették, de itt találjuk azt a Saint Just-kötetet, melynek lapjait még Petőfi forgatta annak idején, a Magyar Museumnak azt a számát, amelyben Batsányi János: A franciaországi változásokra című, nevezetes verse látott napvilágot. Fájdalmasan aktuális vonatkozása van a "Szövetségi ünnep a Marsmezőn" című, korabeli színes metszetnek anynyiban, hogy azt Jacques Chirac ajándékozta egy ízben a Párizsba látogató Kádár Jánosnak.

Az információkban gazdag, jól szerkesztett kiállítást október 22-ig tekinthetik meg az érdeklődők.

Vasárnapi Hírek. 1989. júl. 23.

Korondi széky fazekasság

Az Erdély Művészetéért Alapítvány 1988. márciusában jött létre, magánkezdeményezésre. Áldozatkész honpolgárokat tömörít, akik felelősséget éreznek az egyetemes magyar kultúra megőrzéséért. A csatlakozók vállalták, hogy közreműködéssel, vagy anyagiakkal támogatják a határainkon kívül rekedt, kisebbségi sorsba kényszerült nemzettársainkat.

Elsősorban a szülőföldjükön helytálló, kivált Erdélyben alkotó képző-, ipar- és népművészeket ösztönözzük további színvonalas, nemzeti azonosságtudatunkat erősítő feladatok elvégzésére. Olyan művészeket segítünk munkájukban, akik töretlenül megőrizték és önzetlenül tovább hagyományozzák a magyar szellemiség századokon át felhalmozott tapasztalatait. Ugyanakkor nem zárkózunk magunkba, nyitottak vagyunk más népek értékeire, együtt-érzünk és aktív szolidaritást vállalunk más kisebbségi népcsoportokkal, akiknek kultúráját szintén veszély fenyegeti. Célkitűzéseinket független kulturális szervezetként, társadalmi erőből, nemzeti összefogással valósítjuk meg. Rendszeres anyagi ösztönzésben részesítjük a határainkon túli, tehetséges művészeket; alkotásaikat megismertetjük a hazai és a nagyvilágban szétszórtan élő magyarsággal. Kiállításokat rendezünk, katalógusokat, tájékoztatókat adunk ki, ismeretterjesztő előadásokon tárjuk fel az erdélyi művelődési hagyományokat.

Ösztöndíjakat folyósítunk, kuratóriumunk évenként odaitéli a Kájoni Jánosról elnevezett

művészeti díjat; ez évben első ízben a kiváló székelyföldi polihisztor születésének 360. évfordulója alkalmából.

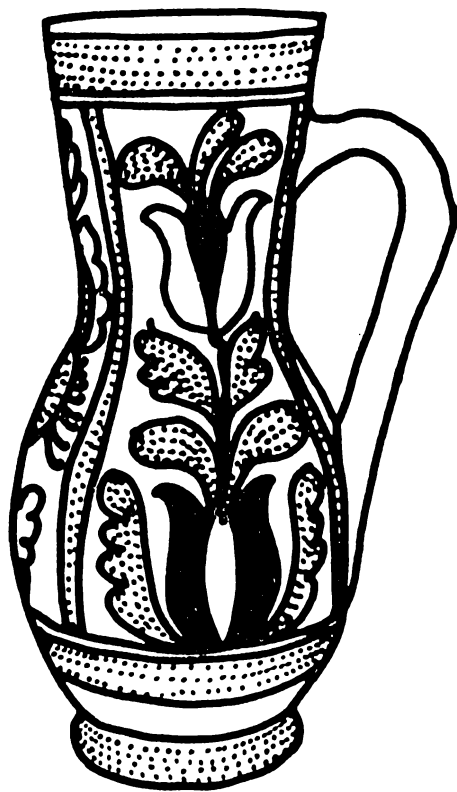
Következetesen törekszünk, hogy minél szélesebb körben ismerjék meg azt a gazdag örökséget, melyet napjaink sovíniszta államhatalma végső megsemmisítésre ítelt. Jól tudjuk: ősi műveltség-javaink elpusztítása együtt járna az erdélyi magyarság nemzettudatának elvesztésével. Ennek megakadályozása elvitathatatlan kötelességünk. A kulturális örökségünk megőrzése is olyan kötelesség, mely nem igazodhat politikai határokhoz, sokkal inkább az etnikai hovatartozást veszi figyelembe. Nyelvtestvéreinkért felelősség terhel bennünket. S ez elháríthatatlan.

Tevékenységünket nem korlátozhatjuk kizárólag művészetpártolásra. Az ezeréves, keleti gyökerű, ám európaivá nemesedett magyar szellemiség gyarapítására köteleztük el magunkat. Kiállításainkat eddig Budapesten, Szegeden és Kecskeméten mutattuk be. Az európai rangú székely költő-festő művésznek, Páll Lajosnak első ízben rendeztünk idehaza tárlatot, 50. születésnapja alkalmából. *Erdélyi csillagok* címen vándorkiállítást állítottunk össze öt erdélyi festő (*Antal Imre, Kádár T. Tibor, V. Kedei Zoltán, Márton Árpád és Páll Lajos*) képeiből. Jelenleg járja az ország városait, a közeljövőben Kőszegen és Kaposvárott kerül bemutatásra. Még az év folyamán eljutunk Lengyelországba is, hogy híveket szerezzünk az erdélyi magyar művészetnek, s megismerhessék nemcsak az alkotásokat, de a magyar néplélek belsőbb tartalmát is.

Ősszel a 80. születésnapját ünneplő *Incze János*, dési festő tárlatát szervezzük meg, ahol a ma is alkotó művészt az egykori jó barát és pályatárs, *László Gyula* köszönti majd.

A *Széchenyi Könyvtárban* most rendezett tárlatunk a székely népművészet sajátos műfaját, a korondi székely fazekasságot hozta közelünkbe. Az Északi Hargita lábánál hosszan elterülő községet sokan ismerik, keresték fel az elmúlt évtizedekben. Ősi magyar település, már a XIV. század első feléből említi egy pápai tizedjegyzék, ám eredete ennél sokkal régebbi időre nyúlik vissza. Fazekas őslakosai, *Csomor Lajos* megállapítása szerint *"olyan szabad székelyek, akik elvesztették földjeiket, és sem a jobbágyorsot, sem a kivándorlást nem tartották magukhoz méltónak, inkább kézműves szakmát választottak. Így szabadok maradtak, és hazájukat sem kellett elhagyniuk..."*

Korond ma egyike a több ezer lerombolásra ítelt romániai településnek. Pedig mindmáig megőrizte népi építészeti ritkaságait, és nem kizárólag a jellegzetes települési rendje pótol-

hatatlan – Európa számára is becses – érték, de változatlanul virágzik a művészi kézművészet, a fazekasság is. A bemutatott kerámiák többsége a *Páll család* kezemunkáját dicséri. Művészi módon megformált tárgyaik nagy népszerűségnek örvendenek idehaza. Régi fazekas-dinasztia leszármazottai. *"A Páll család a XIX. században költözött Korondra Székelypálffalváról, ahol őseik szintén fazekasok voltak"* – írja róluk *"Korondi székely fazekasság"* című könyvében a *Kocsi Márta - Csomor Lajos* szerzőpáros.

A kiállított korondi bokályok, tányérok és más ritka szép fazekas munkák a keleti magyarság, a székelyek kifejlődött esztétikai érzékéről tanúskodnak. Ha rájuk pillantunk – a szépség keltette benyomáson túl – akaratlanul is felidéződik lelki szemeink előtt az a kis közösség, ahol ezek a tárgyak megszülettek.

E lelki kép felidézése végett született meg a kiállítás gondolata. Avégett, hogy a Duna-Tisza menti magyarság közelségbe kerüljön a Kisküküllő menti tájon élő és küzdő székely emberrel.

Valljuk: politikai határok nem változtathatják meg az erdélyi és az anyaországbeli magyarság egyazon szellemiségét. Nyelvünk és kultúránk közös töről fakadt.

Hajdú Demeter Dénes
az Erdély Művészetéért
Alapítvány kurátora

TÁJÉKOZÓDÁS

A Szerb Nemzeti Könyvtárban jártam

1989. május 22. és 26. között többedmagammal szakmai tapasztalatcserén vettem részt a belgrádi Szerb Nemzeti Könyvtárban. A Narodna Bibliotekát, a Szerb Köztársaság központi általános és tudományos könyvtárát 1832-ben alapították. 1941. áprilisában olyan súlyos bombatalálat érte, hogy mind az épület, mind a benne őrzött állomány porig égett. Ennek mementőjeként, a könyvtár előcsarnokában elhelyezett vitrinben egy halom megszenesedett papírt állítottak ki: ennyi maradt a Szerb Nemzeti Könyvtár gyűjteményéből. A részben helyreállított intézmény 1947-ben nyílt meg újra az olvasóközönség számára. 1973-ban költözött jelenlegi otthonába, a beton-üveg kombinációjú, korszerű épületbe.

A könyvtár állománya ma mintegy 2.700.000 kötetnyi könyvet, illetve könyvek másolatait, a kötelezpéldány-szolgáltatás és az azt kiegészítő, egyéb gyarapodásból származó, évente átlag 160.000 könyvtári egységet kitevő, új beszerzést tartalmaz. A könyvtár gyűjtőkörébe a hagyományos nemzeti könyvtár feladatkörének megfelelően, a szerb-horvát, illetve a Jugoszláviában élő más nemzetiségek nyelvén megjelent, Jugoszláviáról szóló kiadványok, valamint a Jugoszlávia területén élő szerzők fordításai tartoznak. A könyvtár gyűjtőköri profilját természetesen alapvetően meghatározza az ún. serbica-központú gyűjtés.

Az intézmény gerincét 13 szerkezeti egység alkotja, ezek a következők: 1. Központi szolgáltató (igazgatási osztály), 2. Gyarapítás, 3. Szerzői katalógus, 4. Periodika osztály, 5. Szakkatalógus és különleges katalógusok, 6. Különgyűjteményi osztály, 7. Állományvédelem, 8. Bibliográfia, 9. Kézirattár, 10. Tudományos tájékoztatás és referenz központ, 11. Könyvtári szolgáltatások (másolószolgálat, fotó), 12. Kutatásfejlesztési osztály, 13. Publikációs és sokszorosító üzem + Könyvtárközi kölcsönzés.

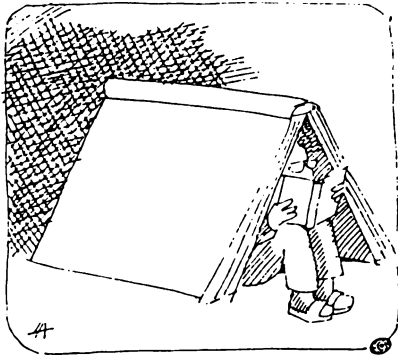
Számunkra a katalógusok, a különgyűjtemények, de különösen a tájékoztatási központ megismerése volt az elsőrendű cél. A könyvtár látogatásának feltétele, hogy az olvasó betöltötte 18. életévét, ennél fiatalabbak csak írásos ajánlólevél birtokában nyernek bebocsátást az olvasótermekbe. A Narodna Biblioteka általá-

nos-, hírlap- és tudományos olvasójában, valamint a különgyűjtemények olvasótermeiben összesen 500 férőhely áll az olvasók rendelkezésére. Megérkezéskor minden olvasó helyszámot kap. Az általános olvasóteremben a helyszám kötelezően a számnak megfelelő asztalt jelenti. Ottjártunkkor feltűnt, hogy az olvasótermekben rendkívül nagy fegyelem uralkodik. A tapasztalatok szerint a könyvtár látogatóinak kb. 60%-a egyetemi hallgató. Az a tény, hogy az olvasóban a fiatalok csakis az olvasással, tanulással és nem mással foglalkoznak, elsősorban a jól ellátott, tágas (100 férőhelyes) kávézó, büfé létének köszönhető.

A szerzői betűrendes katalógus két részből áll: 1. A jugoszláv népek és nemzetiségek nyelvén megjelent könyvek cirill betűs katalógusából (1868–1976) és 2. Az 1700 utáni külföldi és jugoszláviai könyvek latin betűs katalógusából. A szak- és tárgyszó-katalógus használatában az információs asztalnál ülő munkatársak segítenek.

A 272 férőhelyes általános olvasóteremben a világitást egyrészt természetes fény, valamint a minden asztalon meglévő olvasólámpák biztosítják. Szabadpolcos könyvekről csupán a falakon elhelyezett, kifejezetten kézikönyv jellegű (bibliográfia, lexikon, stb.) munkák vonatkozásában beszélhetünk. Ennek a csakis szekunder-tercier anyagot tartalmazó állománynak a száma néhány ezer kötetre tehető. Az emeleti galérián kb. 32 férőhelyes tudományos olvasó áll a kutatók rendelkezésére, akiknek itt saját, zárható íróasztaluk van. Ők képezik a könyvtár olvasóinak "szakmai élcsapatát", akiket a tájékoztató csoport megkülönböztetett figyelemben részesít.

Tájékoztató könyvtárosok lévén, bennünket a Tudományos tájékoztató és referenz központ munkája érdekelt a legjobban. A csoport 4 főből áll. Minden egyes munkatársa – végzettsége alapján – egy-egy szakterületnek a specialistája (régész, jogász, irodalmár, matematikus). A kollégák elmondása szerint viszonylag kevés az írásbeli, levélben érkezett referenz kérdés. A szóbeli tájékoztatás azonban tulajdonképpen mindenre kiterjed: a könyvtár állományát érintő, vagy kifejezetten technikai kérdésektől a tanulás, vagy kutatás technikáján át egészen az elmélyült vizsgálódást igénylő, kifejezetten tudományos kérdésekig mindenben az olvasók rendelkezésére állnak. Munkájukat az a segédkönyvtári anyag segíti, melynek gyara-

pítási, feldolgozási, sőt állományvédelmi tennivalóiban is részt vesznek. Figyelemre méltó az a gyakorlat, hogy a kézikönyvtári jellegű műve-

ket a gyarapítás azonnal a tájékoztató csoport-hoz irányítja, akik maguk döntenek a kérdéses könyvek sorsáról: megtartják-e, avagy a raktárba küldik. A segédkönyvtár gyarapításának problémái megegyeznek a mi SR-gondjainkkal (nincs keret, nincs deviza, stb.). Általában véve az OSZK SR-anyaga gazdagabb a belgrádiénál, különösen vonatkozik ez a nyugati kiadású könyvekre. A segédkönyvtári olvasó ugyanolyan elhelyezésű, mint a mi SR-részlegünk: korán kell érkeznie annak, aki az ablak melletti, egyszemélyes íróasztaloknál akar helyet kapni.

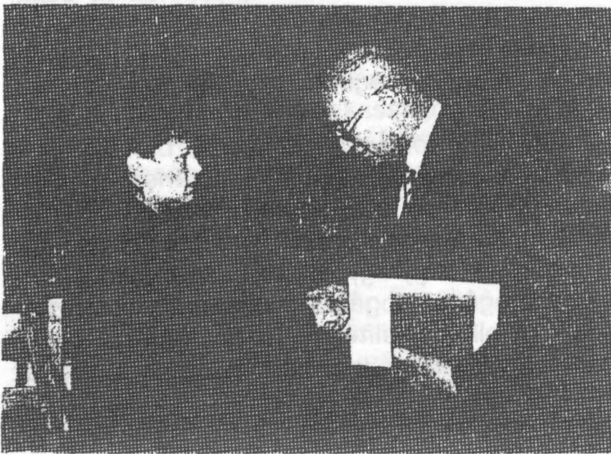
Kiss Tamás

SAJTÓFIGYELŐ

KITÜNTETÉSEK

Lengyel Lajos-díj

Czakó István. Alig több, mint egy éve, 1987. október 6-án veszítettük el örökre egyik legaktívabb mérnöktársunkat, barátunkat: Czakó Istvánt, a Dabasi Nyomda főmérnökét, a mérnöktechnikus kör vezetőjét.

Czakó Istvánné átveszi férje posztumusz Lengyel Lajos-díját

Czakó Pista, a minden társaságban népszerű "Cakesz" az iparág első nyomdamérnökei közé tartozott. Lipcsében diplomázott 1966-

ban. Mint vállalatnál dolgozó mérnök, mindig az újat, a jobbat igyekezett megvalósítani. Az innovációra, a racionalításra, a gazdaságosságra törekvés nemcsak jelszó volt nála, hanem mindennapi munkáját vezérlő, belső kényszer.

Mindig vallotta: a mérnökséghez az is hozzátartozik, hogy független szakmai körben eszmét cserélve, vitázva, rendszeresen mérlegre tegye saját tudásának, szemléletének aktualitását. Ő maga mindent megtett azért, hogy a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület alkalmas fóruma legyen a nyomdász szellemiség mind teljesebb körű kibontakozásának.

Ezért egyesületünk vezetősége számára a posztumusz Lengyel Lajos-díjat adományozta.

Kastaly Beatrix. Az Országos Széchényi Könyvtár hirlaprestauráló osztályának vezetője. Kezdetől az állományvédelem korszerűsítését, a nemzeti értékek megmentését tekintette feladatának. Nevéhez fűződik az egyesület restaurátor csoportjának megalakítása, később önálló szakosztállyá alakítása, melynek ő az elnöke. Aktív részt vállal a restaurátorok képzésében és továbbképzésében.

Magyar Grafika, 1989. 03.

KÖNYVTÁRUNK ÉLETÉRŐL

Az OSZK Kamarakórusa az NDK-ban

Az OSZK Kamarakórusa meghívást kapott a Jénai Filharmóniától néhány napos thüringiai vendégszereplésre. A meghívás június 17. és 25. között valósult meg.

Az utazás elég szerencsétlenül indult. Egy Kelet-Berlinben történt repülőgép-szerencsétlenség miatt másfél órával később szállhattunk csak fel Ferihegyről. Vendéglátóink virággal vártak az erfurti repülőtéren, és busszal vittek el Jénába. A Madrigálkórus tagjai szállásoltak el bennünket kettesével, hármásával saját lakásukban, családjaiknál. Éppen a délutáni kávé idejére értünk szállásadóinkhoz, ami az NDK-ban nagyon fontos mindennapi szertartás. Este már közös próbát tartottak karnagyaink (P. Eckhardt Mária és Jürgen Puschbeck) a Filharmónia próbatermében.

Vasárnap Jéna egyik modern városrészében Lobeda-Westben ebédeltünk, majd kirándultunk a Lobedaburgra, ahol megnéztük a vár romjait. Jéna a Saale folyó völgyében fekszik. A középkorban a Saale volt a határ a szász és a szláv birodalom között. A szász Lobdeburgok erős védelmi vonalat építettek ki a Saale mentén: minden magaslatra várat, őrtornyot emeltek. Ezek láncolatába tartozott Lobedaburg is. A váromtól a hegy gerincén végig sétálva jutottunk le Wöllnitzbe, élvezve közben a csodálatos panorámát, amit a környező hegyek és a köztük megbúvó völgyekben fekvő falvak látványa nyújtott.

Este volt a hivatalos ismerkedési est a Filharmóniában. Sokat énekeltünk közösen és csoportosan. A jó hangulathoz még az is hozzájárult, hogy a jénai énekkar tagjaiból kis szalonzenekear alakult, és remek muzsikájuk hallatára sokan táncra perdültek.

Hétfő reggeltől komoly munka kezdődött az előttünk álló négy koncert miatt. A négy koncert közül az elsőt világi műveket, a másik három koncerten – templomban – egyházi műveket énekeltünk. Minden koncerten mindkét kórus fellépett a saját műsorával, majd ezután Bárdos Lajos "Liberá me" című művét Eckhardt Mária és Schubert G-dúr miséjét Jürgen Puschbeck vezényletével adta elő a két kórus közösen. A misét a jénai Friedrich Schiller Universitát műkedvelőkből álló zenekara kísér-

te. A műsorban elhangzott még egy-egy szóló orgonadarab is Sirák Péter, a budapesti Filharmónia szólistája előadásában, aki műsoraikban gyakran közreműködött, mivel repertoárunkban sok olyan mű volt (Albrechtsberger, Liszt, Kodály, Bárdos, stb.), amely orgonakiséretet igényelt.

Az első – világi művekből álló koncertünk hétfőn este – a jénai Friedrich Schiller Universitát aulájában volt. A kis számú, de lelkes közönség nagy tetszéssel fogadta bemutatkozásunkat.

Kedden autóbusszal kirándultunk a kochbergi kastélyhoz. Ez a gyönyörűen rendbe hozott műemlék arról nevezetes, hogy a nagy német költő, Goethe barátnője, Charlotte von Stein lakóhelye volt. Goethe éveken keresztül sűrűn megfordult itt, sőt itt ismerkedett meg és kezdődött barátsága a fiatal Schillerrel. A kastély hatalmas parkjában áll a Liebhabertheater remek kis épülete, amelynek tervezésében és építésében Goethe is részt vett, és amelynek aprócska színpadán rövid koncertet rögtönöztünk.

A délutánt a közelben levő Rudolstadtban töltöttük. A városka feletti dombot egy szép régi barokk kastély, Heidecksburg uralja, amelyet az egyik legismertebb thüringiai építőmester a XVIII. században egy régi, XIV. században tűzvész által elpusztított, renaissance kastély maradványaira épített. A Schwarzburg-Rudolstadt hercegi család rezidenciája volt 1918-ig, azóta múzeum. Maga a városka elég sok elhanyagolt épülettel rendelkezik, amit, sajnos, a többi városban is tapasztaltunk.

Szerda délután Erfurtban volt az első templomi koncertünk a Prädigerkircheben. Előtte megtekintettük az erfurti dómot, ami tulajdonképpen a főtéren két, egymáshoz egészen közel épült, hatalmas templom együtteséből áll. A főtér körül még több templom található, Erfurtban van egyébként a kelet-németországi egyház központja.

Az előadás nagyon jól sikerült. Először a mi kórusunk énekelt fent a karzaton orgonakisérettel, utána a Jénai Madrigálkórus, lent az oltár előtt, végül a közös számok lent, a gyönyörű üvegablakok alatt hangzottak el.

Csütörtökön vendéglátóink nagyon szép programot állítottak össze számunkra. Délelőtt a jénai Városi Múzeumot néztük meg, délután pedig a Planetáriumban tettünk egy képzeletbeli utazást a Marsra.

Este a rudolstadti Stadtkirchében énekelünk, ahová a zuhogó eső ellenére nagyon sokan eljöttek meghallgatni bennünket, sőt a legtöbb háziasszony szendvicseket és süteményt is készített számunkra, amivel a koncert végén megvendégeltek minket.

Pénteken vonattal kirándultunk Kahlába, ami a múlt század óta a német porcelángyártás egyik központja, és ma is Európa egyik legnagyobb és legkorszerűbb üzeme. Megérkezve két csoportra oszlottunk. Az egyik csoport meglátogatta a kahlai porcelángyár múzeumát, a frissebbek pedig elindultak fel a Lichtenbergre, hogy megnézzék a Lobdeburgok által építtetett óratoronylanc legjobb állapotban fennmaradt várát, a Leuchtenburgot. A XII. század második felében épült. Az 1700-as évektől 150 éven keresztül börtön volt. A XVIII. és XIX. században többször átalakították, ez sokat rontott stílusának egységén, de egyes részei megőrizték középkori jellegüket. 1919 óta ifjúsági otthon és múzeum.

Este Kahlában tartottunk búcsúestet, mivel másnap a thalbürgeli koncert után már nagyon késő lett volna. A két kórus tagjai kölcsönösen megajándékozták egymást. Mi egy színes képekkel teli könyvet kaptunk Jénáról, a jénaiknak pedig népművészeti szöttesbe kötött fényképalbumokat ajándékoztunk, amikbe színes fényképeket ragasztottunk a két évvel előbbi, közös együttlétünkről. A remek hangulatú est fénypontja az volt, amikor kórusunk tagjai humoros német népdalokat adtak elő németül, hatalmas sikerrel.

Másnap délelőtt vendéglátóink autóval elvittek Naumburgba, mivel azon a két évvel előtti, közös kiránduláson, aminek alkalmával a kórus tagjai megtekintették a páratlan szépségű dómot, sem én, sem lakótársnőm nem voltunk jelen. A négytornyú dóm legrégebbi részei a XII. században, a legutolsó torony a XIX. században épült. A székesegyház teljes egészében román-gót stílusú, legértékesebb műkincsei az alapítószobrok, elsősorban Hermann és Ekkehardt örgrófok XIII. századból származó alakjai.

Dél körül értünk vissza Jénába a Filharmónia épülete elé, ahol a szabadban roston kolbászsütés élménye várt ránk.

Az esti thalbürgeli koncert volt a legemlékezetesebb zenei élményünk. A Klosterkirche nagyon régi és jelentős színhelye a kelet-németországi egyház-zenei koncerteknek. A mi közös koncertünk volt a 150., jubileumi előadás. Már délután 6 órakor gyülekezett a közönség az este 8 órakor kezdődő koncertre. A több, mint ezerfős közönség előtt, a lélegzetelállítón

szép, régi, gyertyákkal kivilágított templomban énekelni felejthetetlen emlék marad valamilyen számunkra.

Az egész, Thüringiában eltöltött hét nagyszerű zenei produkciót hozott létre. A két kórus tagjait a zene szeretete és az együttműködés öröme teljesen egyégyé kovácsolta, és mindenki a tőle telhető legjobbat nyújtotta.

Vendéglátóinkról csak a legjobbakat tudom mondani. Mindnyájunkat a legmesszebbmenőkig elláttak mindennel, remek programokat állítottak össze számunkra, mindig segítettek, mindenhova elkísértek, és egy csodálatos, látnivalókban és élményekben gazdag hetet szereztek nekünk. Köszönet érte mindnyájuknak!

Vasárnap délelőtt a Filharmónia előtt vettünk búcsút egymástól. Néhányan még elkísértek bennünket az autóbusszal Erfurtba, hogy integessenek nekünk a repülőgép felszállásakor.

Reméljük, ez csak ideiglenes búcsút jelentett mindkét kórusnak. A jövő év júniusában várjuk őket viszontlátogatásra. Mi is mindent meg fogunk tenni, hogy ők is ugyanolyan jól érezzék magukat Budapesten, mint mi Thüringiában.

Vámos Eszter

Az OSZK vöröskeresztes alapszervezetének munkájáról

1988 tavaszán kaptam feladatul az OSZK-ban meglévő Vöröskereszt-élet gondozását.

Korábban közel egy évtizedig Zsigmondy Árpádné végezte – igen lelkiismeretesen – ezt a munkát, így a stafétabotot átvéve, rám is komoly feladatok hárultak.

Mindjárt kezdetben a nálunk, Magyarországon tartózkodó, erdélyi áttelepültek nehéz helyzetének megkönnyítésére a szakszervezettel közösen mind pénzgyűjtést, mind ruhagyűjtést indítottunk.

Az eredmény: 12.850,- Ft és 16 zsák, gondosan összeválogatott, jó állapotban lévő nyári ruha, amely a Magyar Református Egyház Zsinati Irodájába és a Bp. XII. ker. Városmajori Plébániára került, ahol igen szervezeten foglalkoznak az Erdélyből átkerült otthonatlanok gondjainak könnyítésével, megoldásával.

A pénzbeni gyűjtésről teljes képet nem kaphattunk, mert az adományok egy részét az Országos Takarékpénztár Magyar Vöröskereszt OVB "Segíts, hogy segíthessünk" számlájára adták fel.

Még ez év decemberében az OSZK Fölös-példány Központ és Tároló Könyvtár osztályán kiválogatott, mintegy 430 kötet könyv szintén az erdélyiek karácsonyi ajándékaiként került szétosztásra.

1989. február 2-án titkári értekezlet volt a Magyar Vöröskereszt I. ker.-i vezetőségén, amelyet Somlai Gyula kerületi titkár tartott. Beszédében említette, hogy az év mottója: "125 év – az élet védelmében", s részletesen beszámolt a legfontosabb feladatokról:

- egészségvédelem;
- kerületi rendezvényeken való részvétel;
- vérmezői futás; ("Szívügyem az egészségem!" mozgalom keretében)
 - munkahelyi torna megszervezése;
 - mentálhigiéniai kezelésre szorulóknak, cukorbetegnek, stb. figyelemmel kísérése;
 - üzemi Vöröskereszt-életbe való bekapcsolódás;
 - kiállítások, előadások látogatása, szervezése;
 - AIDS-elleni propaganda: videokazettán, "Emlékkül Évának" címmel. A film kölcsönzése, esetleg belső használatra való átjátszása megoldható.
 - családvédelem (sokgyermekes, gyermekét egyedül nevelő családok életének figyelemmel kísérése);

- a véradó mozgalom erősítése;
- az erdélyi menekültek segítése, stb.

Az "Egészséges életmód" jegyében a Bp. I. ker.-i Vöröskereszt igazgatóság ez év tavaszán "Szívügyem az egészségem!" mozgalom keretében futást (2 km, 5 km) szervezett a Vérmezőn. Könyvtárunkat két fő képviselte.

1986-ban vált rendszeressé üzemi, illetve munkahelyi orvosi ellátásunk.

Jelenleg dr. Bajzik Erzsébet rendel, hetente négy alkalommal.

1989. május 10-én – 1968–1972 között született – személy RIMEVAX^R kanyaró oltásban részesült.

Most szervezünk a Könyvtár női munkatársai számára rákszűrő vizsgálatot. A János kórház Onkológiai osztályán, dr. Arató József főorvos fogadja a legalább tízfős csoportokat. Időpontot kapva, kb. 1–1 1/2 óra alatt el tudják végezni a jelentkezők szűrővizsgálatát.

A sajnos emelkedő számarányt mutató, rosszindulatú emésztőszervrendszeri megbetegedések megelőzése érdekében egy új szűrővizsgálati lehetőséget kapunk, egyelőre ötven dolgozó és családtagja számára. Az Onkológiai Intézet Központi Laboratóriumában, dr. Ottó Szabolcs fogja a vizsgálatokat irányítani.

A térítésmentes véradásnak a könyvtárban hagyománya van, bár csak igen szerény mér-

tékben az intézetben dolgozók számarányát tekintve: 1989-es év első felében 12 személy 14 alkalommal adott térítésmentesen vért. Köszönet az önzetlen segítségért!

A véradás mennyiségi igényeinek kielégítésére egyik fontos feltétel a véradásban történő, egyenletes részvétel. A másik fontos feltétel a folyamatosság biztosítása, hiszen indokolt, hogy állandóan friss vérkészítmények is rendelkezésre álljanak a rászorulóknak. A vérfelhasználás növekedését indokolja a vérigényes műtétek és a balesetek emelkedő száma.

A Magyar Vöröskereszt Országos Vezetőségének az a megállapítása, hogy "az eddigieknél nagyobb mértékben kell aktivizálni a fiatal-ságot a véradások szervezésében, a szülők meggyőzésében, a különleges vércsoportú vér- adók megnyerésében, ... és nem utolsósorban nagyobb számú véradásban", ma igen idő- szerű és nélkülözhetetlen feladat.

A véradók kiválasztása alapos orvosi vizsgálaton történik. Ez azt is jelenti, hogy a véradás alkalmával a véradó "mellékesen" tüzetes orvosi vizsgálaton is átesik. Olyan lappangó betegségek is felszínre kerülhetnek, amelyekre az érintett még nem is gondol, és a korai stádiumban való felismerés gyorsabb gyógyulási lehetőséget biztosíthat.

A következő véradásra kijelölt időpont: 1989. november 2., csütörtök; helye: Bp. I., Úri u. 64. FÖMTERV.

Munkahelyünk is bekapcsolódott a "Füstmentes munkahelyért" mozgalomba. Ennek ellenére még mindig akadnak munkatársak, akik nemcsak a kijelölt dohányzóhelyen cigarettáznak, pedig egymás egészségére is tekintettel kellene lennünk.

Ez ideig igen kevés tagja volt a Vöröskereszt Széchényi Könyvtári alapszervezetének; jelenleg ez a szám 40-re emelkedett. Szeretnénk felzárkózni más, kerületbeli intézményekhez, ahol 100–150 tagsági bélyeg kerül rendszeres évi kiadásra.

Hívunk, várunk újabb jelentkezőket a Vöröskereszt OSZK alapszervezetébe, a feltétel nemcsak a véradás, hanem a segítőkészség is. Az évi 20,- Ft-os tagdíjból 8,- Ft az intézménynél marad, 12, Ft a Bp. I. ker. Vöröskereszt Szervezetét illeti, amely kizárólag az I. kerületben segélyre, segítségre szoruló idősebbek és többgyermekes családok gondozását segíti. Az új tagkönyv ára: egyszeri 20,- Ft.

A nálunk maradó összeget beteglátogatásra, nyugdíjas találkozóra lehet fordítani. Mivel ez könyvtárunkat tekintve nem jelentős összeg, így a szakszervezet megfelelő pénzalapjához illesztjük.

Érthető, hogy a mindennapi rohanás zaklattá és fásulttá teszi az embereket, de mégis arra kérjük munkatársainkat, hogy többet tegyenek testi és lelki egészségük megőrzése érdekében, mert az egészséges, kiegyensúlyozott ember többre képes a munkában, s embertársai iránt is megértőbb lesz.

A beszámolóból kiderül, hogy van elvégzett feladat, de bőven van olyan is, amelyet ez

idáig még nem sikerült elvégezni. Ezt pedig csak közösen lehet.

Az említett véradási időpontra, ill. szűrővizsgálatokra, valamint a Vöröskereszt tagsági könyv és bélyeg igénylésére jelentkezni lehet a 453-as melléken, dr. Beck Ivánnénál (IV. em. 435. szoba).

dr. Beck Ivánné

Az Országos Széchényi Könyvtár
és a TÉKA Könyvértékesítő Vállalat
együttműködési megállapodása alapján

KÖNYVÁRUSÍTÁS

az OSZK főbejáratánál,
a bal oldali ruhatár előterében.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő könyvek
és újdonságok széles választékban
kaphatók!

Könyv előjegyezhető!
Hiánycikkek beszerzését vállalják!

Mindenkit szeretettel vár
Rosta Erzsike és férje
hétfőn, kedden, csütörtökön és pénteken
13.30–17 óráig,
szerdán 8.30–13 óráig.

Könyv telefonon is rendelhető:
175-7533/375 mellék.

